

До спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03
Національного університету «Одеська
юридична академія»
65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Швед Анни Юріївни на тему «Злочини проти конституційних засад національної безпеки за законодавством України та Скандинавських країн: порівняльна характеристика», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження. У сучасних умовах розвитку України як правової держави, враховуючи євроінтеграційний вектор зовнішньої політики України, особливої актуальності набувають питання вдосконалення українського законодавства з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду. Загострення проблеми забезпечення миру та безпеки в світі та в Україні, у тому числі обумовлене появою нових форм загроз національній безпеці у вигляді так званої гібридної війни, вимагає посиленої уваги до проблем кримінально-правової охорони конституційних засад національної безпеки України, вироблення ефективних методів протидії засобами кримінального права. Відповідно до положень Декларації ООН «Про неприпустимість втручання у внутрішні справи держав, про охорону їх незалежності і суверенітету», гарантування самовизначення народів і націй та їх незалежності обумовлюється повним додержанням основних прав людини та її свобод.

У зв'язку з цим ефективна і повноцінна кримінально-правова охорона основ національної безпеки та конституційного ладу в Україні набуває особливої актуальності, оскільки покликана забезпечити суверенність держави

Україна як держави-члена ООН і ОБСЄ, що виступає важливою складовою стабільності міжнародного співтовариства. Звернення у порівняльно правовому плані до кримінального законодавства Скандинавських країн обґрунтовується якістю законодавства, що охороняє конституційні засади національної безпеки, рівнем наукових досліджень, сталою практикою, які є у цих країнах.

Дисертаційна робота А.Ю. Швед є першим комплексним дослідженням злочинів проти конституційних засад національної безпеки за законодавством України та Скандинавських країн у порівняльному аспекті. У дисертації сформульовано низку положень, нових у концептуальному плані та важливих в теоретичному та прикладному значеннях. З урахуванням позитивного досвіду Скандинавських країн розроблено поняття злочинів проти конституційних засад національної безпеки України; на підставі позитивного досвіду Скандинавських країн запропоновано доповнити окремі склади злочинів проти основ національної безпеки новими ознаками, що стосуються ознак об'єкта, об'єктивної сторони.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхня достовірність. Положення та висновки дисертаційного дослідження є науково обґрунтованими й аргументованими завдяки використанню автором сучасних досягнень науки кримінального права, законодавчої практики України, значного обсягу емпіричного матеріалу, а також незалежних дослідницьких підходів та методів.

Емпіричну базу дослідження становлять дані офіційної статистики за період із 2013 р. до 2020 р., зокрема, дані МВС України щодо стану та структури злочинності, Генеральної прокуратури України щодо єдиного звіту про злочини, вчинені у державі; результати вивчення матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень (710 електронних копій обвинувальних вироків щодо даного злочину, що в цілому представляють всі області України, м. Київ та м. Севастополь); опублікованої слідчої, прокурорської та судової практики. Також були використані статистичні звіти та огляди судової практики Верховного Суду України, вищих судів низки Скандинавських країн

(243 електронні копії рішень), результати проведеного протягом 2013–2020 рр. анкетування 100 практичних працівників правозастосовних і правозахисних інституцій України. Таким чином, емпірична база роботи є достатньо повною, що дало змогу дисертантці сформулювати обґрунтовані висновки, наукові положення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у дисертації вперше комплексно досліджено теоретико-правові та науково прикладні проблеми кримінальної відповідальності за злочини проти конституційних засад національної безпеки за законодавством України та Скандинавських країн у порівняльному аспекті. У дисертації сформульовано низку положень, нових у концептуальному плані та важливих в теоретичному та прикладному значеннях. Зокрема, сформульовано вперше такі наукові положення:

- з урахуванням позитивного досвіду Скандинавських країн розроблено поняття злочинів проти конституційних засад національної безпеки України;
- на підставі позитивного досвіду Скандинавських країн запропоновано доповнити перелік потерпілих у складі злочину, передбаченому ст. 112 КК України «Посягання на життя державного чи громадського діяча» такою категорією осіб як члени сімей зазначених спеціальних потерпілих;
- на підставі позитивного досвіду Скандинавських країн запропоновано у статті 110 КК України зазначити спосіб, яким може бути вчинено злочини, відповідальність за які передбачена частиною першою вказаної статті, та встановити більш суворе покарання у випадку застосування суб'єктом злочину насильницьких дій;
- доповнити частину третю статті 110 КК України «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України» новою кваліфікуючою ознакою - «дії, які призвели до втрати всієї території України або будь-якої її частини, або позбавлення прав на вказані території, або інші тяжкі наслідки».

До позитивних моментів роботи, що містять наукову новизну, слід також віднести положення, в яких:

- вдосконалено підходи до систематизації доктринальних положень різних Скандинавських країн щодо норм про кримінальну відповідальність за посягання на конституційні засади національної безпеки, позиції щодо історичного розвитку правових норм, що відбувалися в певні періоди посилення іредентистських настроїв у державах, зокрема, тенденції до сепарації певних територій;

- дістали подальшого розвитку наукові підходи щодо розуміння конституційного ладу як об'єкта кримінально-правової охорони, наукові позиції щодо співвідношення понять «конституційний лад» та «національна безпека», «посягання на конституційні засади національної безпеки» та «сепаратизм», наведено додаткові аргументи до розмежування таких понять на формально-логічному рівні.

Повнота викладу наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Основні положення дисертації викладено в одинадцяти наукових публікаціях, з яких чотири статті опубліковані у фахових юридичних виданнях, перелік яких затверджено МОН України, дві статті – у зарубіжних періодичних виданнях юридичного напрямку, п'ять тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Дисертація повною мірою розкриває сутність та зміст проблематики, що досліджується. Робота складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (298 найменувань) та додатків.

Позитивна оцінка дисертаційного дослідження в цілому не виключає наявності низки спірних положень, що потребують додаткового обґрунтування під час прилюдного захисту дисертації, зокрема таких:

1. На с. 151 авторка зазначає, що у більшості кримінальних кодексів Скандинавських країн вказується на насильницький спосіб вчинення злочинів проти конституційних засад національної безпеки за законодавством України та Скандинавських країн. Крім того, авторкою пропонується зазначити в статті 110 КК України спосіб, яким може бути вчинено злочини, відповідальність за

які передбачена частиною першою цієї статті, та встановити більш суворе покарання у випадку застосування суб'єктом злочину насильницьких дій. Хотілося б почути додаткову аргументацію щодо доцільності такої новели саме для українського законодавства.

2. У дисертації авторка активно використовує поняття «Скандинавські країни». Беручи до уваги лише географічний критерій, лише Норвегія та Швеція цілісно входять у поняття Скандинавія. Чому автором вирішено віднести до даної групи також Фінляндію та Ісландію?

3. На с. 174 авторкою визначено, що проведення дослідження ознак суб'єктивної сторони складів кримінальних правопорушень проти конституційних засад національної безпеки за законодавством України та скандинавських країн показало, що суб'єктивна сторона характеризується виною у виді прямого умислу (ст. 1 глави 12 КК Фінляндії, § 98 КК Данії, § 114 КК Данії), а для певних складів злочинів проти конституційних засад національної безпеки є характерним наявність обов'язкового елемента – мети (§ 98 КК Данії, § 114 КК Данії, ч. 1 ст. 98 КК Ісландії). Виникає питання, чи було проаналізовано автором особливості підходів визначення мети злочинів проти конституційних засад національної безпеки у Скандинавських країнах?

Зазначені вище зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного здобувачкою дослідження та не знижують у цілому наукової цінності та позитивної оцінки представленої роботи.

Положення та висновки, винесені на захист, є достатньо обґрунтованими, розв'язують важливу наукову проблему. Дисертація А.Ю. Швед на тему «Кримінально-правова характеристика зґвалтування за законодавством України та країн Південно-Східної Європи» містить висунуті здобувачкою науково обґрунтовані результати, наукові положення, що характеризується єдністю змісту і свідчить про особистий внесок здобувача в науку. Дисертація відповідає вимогам, які передбачені 9, 11, 12, 13, 14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567, а її авторка, Швед Анна Юріївна, за результатами

публічного захисту, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08. – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права

і кримінології

Львівського національного університету

імені Івана Франка

Л. М. Палюх

